

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

ISSN:2459-1149

Article Type
Research Article

Received / Makale Geliş
18.07.2020

Published / Yayımlanma
15.09.2020

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2031>

Öğr. Elm. Ahmet ÖZEN
Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Afyon / TÜRKİYE

Doç. Dr. Çağhan ADAR
Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Afyon / TÜRKİYE

Citation: Özen, A. & Adar, Ç. (2020). Somut olmayan kültürel miraslarımızın korunmasında düğün gelenekleri; Dodurga düğünleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(59), 2602-2617.

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASLARIMIZIN KORUNMASINDA DÜĞÜN GELENEKLERİ; DODURGA DÜĞÜNLERİ

ÖZET

Tarih sahnesinde, çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapan ülkemiz, Anadolu'daki kültürel çeşitlilik ile göze çarpmaktadır. Ülkenin her bölgesi kendine özgü kültürüyle farkını ortaya koymakta ve kendi sınırları içinde karakterini yansıtmaktadır. Bu durum sosyal yaşama ve ibadetlere etki etmektedir. Bozüyük'e olan yakınlığı sebebiyle Antik dönemde Frigya sınırları içerisinde olduğu tahmin edilen Dodurga, sahada görülen taş kalıntılara göre Frigler, Hititler, Lidyalılar, Romalılar ve yazılı kaynaklara göre Selçuklular ve Osmanlıların hüküm sürdükleri bir bölge olmuştur. Oğuzların yirmi dört boyundan biri olan Dodurga, olabildiğince kendi kültürünü korumuş olsa da farklı kültürlerden etkilenebildiği görülmektedir. Bu çalışmada, zengin kültürel yapıya sahip olan Dodurga düğünlerinde, müziklerin, gelenek, görenek ve adetlerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma ile kaybolmaya yüz tutmuş olan düğün gelenekleri kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Çalışmada veri elde etmek amacıyla farklı bölgelerde ulaşılabilen kaynaklar (yazılı kaynaklar, görsel ve işitsel materyal, vb.) taranarak gerekli veriler toplanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın alana katkı sağlayıcı, özgün ve konu üzerinde yeni çalışmalara kaynak olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dodurga, Düğün, Gelenek, Kültür, Müzik

WEDDING TRADITIONS IN THE CONSERVATION OF OUR INTANGIBLE CULTURAL HERITAGES; DODURGA WEDDINGS

ABSTRACT

Our country which hosts various civilizations in the history scene stands out with the cultural diversity in Anatolia. Each region of the country reveals its difference with its unique culture and reflects its character within its borders. This situation affects social life and worship. Due to its proximity to Bozüyük Dodurga which is estimated to be within the borders of Frigya in the Antiquity became a region dominated by the Phrygians, Hittites, Lydians, Romans, Seljuks and Ottomans according to the stone ruins in the field. Dodurga one of the twenty-four sizes of Oghuzes, seems to be influenced by different cultures although it has preserved its own culture as much as possible. In this study, in Dodurga weddings, which have a rich cultural structure, music, it is tried to determine what traditions, customs and customs are. The wedding traditions that have begun to disappear with the study have been tried to be recorded. In order to obtain data in the study, the necessary data were collected by scanning the resources (written sources, visual and audio material, etc.) available in different regions. It is thought that the study will contribute to the field, be original and a source of new studies on the subject.

Keywords: Dodurga, Wedding, Tradition, Culture, Music

1. DODURGA TARİHİ

Bilecik ilinin Bozüyük ilçesine bağlı olan Dodurga beldesinin kuruluşu net olarak bilinmemekle beraber konumuzla ilgili olarak beldenin sınırları içerisinde yapılan saha araştırmaları sırasında halk arasında Bulut Baba Tekkesi, Eskiköy Tekkesi ve Arap Dede Tekkesi adı verilen alanlarda hatırı sayılır derecede antik dönemden kalma taş parçaları tespit edilmiştir. Saha çalışmaları sırasında tesadüf edilen antik dönemden kalma taşlar ve sit alanları Dodurga'nın antik dönem tarihi hakkında ipuçları barındırmaktadır.

Diğer yandan Dodurga; İznik (Nikaia), Osmaneli (Leukai), Bilecik (Agrilion), Bozüyük (Lamounia), Bursa (Prusa), İnegöl (Angelokome), Eskişehir (Dorylaion), İnönü (Baselakin), Kütahya (Kotaion),

Çavdarhisar (Aizonai) gibi antik dönemden günümüze tarihi öneme sahip şehirlere yakın konumda bulunmaktadır.

Antik dönemde ise Dodurga Bozüyük'e olan yakınlığı sebebiyle muhtemelen Firigya sınırları içerisindeydi. Nitekim Dodurga barajının beslediği su kaynağı antik dönemin önemli su kaynaklarından olan Sarısu (Bathys)'dır. Dodurga ve çevresinde 1071 Malazgirt Zaferi'nin ardından Türk nüfus yoğunluğunun arttığı muhtemeldir. Sümer, çalışmasında şu ifadelerle yer vermiştir:

“Tahrir defterlerinde Dodurga, Doturğa, Todurğa ve Toturğa gibi muhtelif imlâlarda yazılan bu Oğuz boyuna ait Anadolu'da 24 yer adına rast gelinmektedir. Bu yer adlarından birini Bolu'ya bağlı yörelerden (nâhiye) biri taşıyor. XIII. yüzyılın ikinci yarısında Tebriz'e gitmekte olan İtalyan seyyahlarından Pegolotti, Sivas'tan sonra Dud-riaga denilen bir yere geliyor ki, bunun Dodurga olduğunda şüphe yoktur. Bezinu Rezm'de de Zâra ile birlikte Dodurga adlı bir bölgeden bahsedilir. Burası, Osmanlı devrinde Sivas'ın doğusunda, Zâra'dan bir konak mesafede, ana yol üzerinde bulunan bir köy idi. Bu yer adlarından başka XVI. yüzyılda Anadolu'nun muhtelif yerlerinde olmak üzere bu boya mensup bazı teşekküller görülmektedir.”

1.1. Ulu-Yörük

Bu Türk topluluğu arasında yaşayan Dodurgalar II. Bayezid devrinin ilk yıllarında 202 vergi nüfusundan ibaret olup, 7 kola ayrılmıştı. Turhal Türkleri de denilen Dodurga teşekkülü, XVI. yüzyılın ikinci yarısında birçok kışlaklara sahip bulunuyordu. Onlar bu kışlaklarda diğer Ulu-Yörük oymakları gibi, çiftçilik yapmaktadırlar. Bu Dodurga oymağının bir kolu XVI. yüzyılın ikinci yarısında Amasya'daki Sarı-Kurşun köyünde yerleşmiştir. Bu Dodurgalar şüphesiz daha büyük, eski bir Dodurga topluluğunun kalıntısıdır.

1.2. Tarsus

Bu bölgede yaşayan ve kaynaklarda Varsak olarak anılan Türkmen oymakları arasında mühim bir Dodurga oymağı daha vardır. Bu oymak kendisini idare etmiş olan Esen Beğ'e nispetle Esenlü adını da taşıyor. Esen Beğ'in ordasının bulunduğu yer Tarsus'un kuzeyindeki Esenlü köyü idi. Dodurgalardan meydana gelmiş olan bu Esenlü boyu iki kola ayrılmış olup, bunlardan biri Bozca-Dodurga, diğeri de Ertene (Erdene) Beğ Dodurga'sı adlarını taşıyor. Burada geçen Bozca ve Ertene'nin Esen Beğ'in oğulları olduğu şüphesizdir.

Çukurova bölgesine ait 925 (1519) tarihli en eski defterde bu Dodurgalar 34 obaya ayrılmıştır. Bu obalardan her biri bir ekinliğe sahip bulunmaktadır. Ayrıca Uzamış ve Kuzu adlı köylerin de Dodurgalara ait olduğu anlaşılıyor. Dodurga obalarından defterde Beş-Âşık ve Dâ-vud obalarına mensup bazı şahısların “ulemadan ve sulehadan” olmaları dolayısı ile avâriz-ı divâniyye ve tekâlif-i örfiyye'den kadimden muaf oldukları kaydedilmiştir.

1.3. Boz-Ulus

II. Selim devrine ait Boz-Ulus defterine göre, bu topluluk arasındaki Dodurğa varlığı 6 küçük kola ayrılmış bir oymaktır. Hamza ve kardeşi Abdi Kethüdalar ile Yeli ve Şahin Kethüdalar tarafından idare olunan Dodurga Oymağı'nın aslında Dulkadirli eline mensup olduğu anlaşılıyor.

1.4. Ankara

Ankara sancağına bağlı Haymâna tâifesi arasında küçük bir Dodurğa oymağı görülmektedir. Bu oymak Kanunî devrinde aynı adı taşıyan bir köyde oturmaktadır ki, bu köy bugün de mevcuttur. Bundan başka II. Bayezid devrinde Aksaray yöresinde de Dodurga adlı çok küçük 'bir oymağa rast gelinmektedir.

XIX. yüzyılın başında Oğuz ensabına dair İran'da yazılmış bir risalede, Dodurgalardan mühim bir zümrenin Türkmen çölünde (yani Harizm Türkmenleri yurdunda) yaşadığı söylendikten sonra bu Dodurgaların o kadar zarif değil, fakat dayanıklı ve iyi koşucu soy atlara sahip oldukları yazılmaktadır. Fakat Harizm Türkmenleri arasında Dodurgaların bulunduğu dair bunu teyit eden başka bir kayda sahip değiliz (Sümer, 1972:256-258).

Osmanlının kurulduğu coğrafya olması nedeniyle Dodurga ve çevresi tarih boyunca devlete tabii olmuş bir bölgedir. Diğer yandan Milli Mücadele’de en önemli savaşlardan olan I. ve II. İnönü Savaşları bu bölgede yaşanmıştır. Bilgin konuyla ilgili olarak:

İnönü Mevzii: Gündüz Bey’in 500 metre güneyinden Kemalyeri Tepesi’nden başlayarak Taşlı Bayır Tepe (1161 m), Üç şehitler Tepesi- Kanlısirt- Hayriye Sırtları- Kızıltepe- Metristepe- İzzettin Tepe’den geçer. Mevzii buradan Nane Deresi’nden güneye atlayarak Yeniköy kuzey sırtları- Cesaret Tepe Akpınar batı sırtları- Bingazi Tepe- Obüs Tepe- Topçu Tepe Nazım Bey Tepeleri, Bardanyal Tepe- intikam Tepe- Zevartepe 960 rakımlı Boztepe’de son bulur. Mevziin uzunluğu 30 km kadardır. Mevzii, özellikle kanatlarda derinliğe doğru savunma şartlarına haiz olup, kuzeyden sarp ve kesik Sakarya Vadisi’ne güneyde aşılması oldukça zor olan 1320 rakımlı Tilkiç Tepesi’ne dayanır. Kaynağını Poyra köyünün kuzeyinden alan Kazancı Deresi mevzii iki kısma ayrılır.

Derenin kuzeyinde kalan mevzi kısmı (Bursa-Yenişehir-Bilecik-Söğüt) güneyinde kalan (Bursa-İnegöl-Pazarcık-Karaköy) ve Mezit Vadisi umumi istikametlerini tıkamakta ve İstanbul-Eskişehir demiryolunun geçtiği bu derenin vadisi dahi savunma kabiliyetine haiz bulunmaktadır. Bu mevzi, Yunanlılar Eskişehir-Ankara umumi istikametinde saldırımları ihtimaline karşı 1920 senesi Haziran ayı zarfında seçilmiş ve altı ay içinde grup grup tahkim edilmiştir. Bu mevzii seçen o zamanki Batı Cephesi komutanı Ali Fuat (Cebesoy) Paşa’dır. Örneğin Ali Fuat (Cebesoy) bu konuya ilişkin bir telgrafında “Müfreze Bilecik-Bozüyük istikametindeki düşman ilerlemesine karşı Eskişehir yolunu kapayacaktır. Halis Bey önceden gidip yerleşmeler ve tahkimat için tespitlerde bulunacaktır” (Ünal, 2012’den akt. Bilgin, 2015:193).

2. DODURGA BELDESİ COĞRAFİ YAPISI

Dodurga beldesi Marmara Bölgesi’nin güney doğusunda bulunan Bilecik ilinin güneyinde yer almaktadır. Beldenin en çok yağış aldığı dönemler Ocak ve Mayıs ayları olarak tespit edilmiştir. Bu iklim özelliklerine bağlı olarak geçmiş dönemde yörede tamamen tarım ve hayvancılık hâkimdi, bölgede fabrikaların çoğalmasıyla birlikte tarım ve hayvancılık azalmıştır. Konuyla ilgili olarak Yılmaz çalışmasında şu ifadelerle yer vermiştir (2004:233):

“Beldede ekilebilir arazi 11.000 dekar, orman alanı 15.000 dekar, Mera alanı 4.000 dekar olmak üzere 30.000 dekarıdır. Geçim kaynağı 1983 yılına kadar tarım ve hayvancılık iken bu tarihten itibaren Bozüyük ilçesine fabrikaların gelmesi ile kasaba halkı fabrikalarda işçi olarak, nakliyecilik yaparak geçimini sağlamaya başlamıştır. Hayvancılık ve tarım azalmıştır.”

Belde, konum olarak civar şehirlere oldukça yakın mesafede yer almaktadır. Bozüyük ilçesine 20 km, Bilecik’e 23 km, Eskişehir’e 51 km uzaklıktadır. Beldeye bağlı Camili Yayla, Çokçapınar, Düzağaç, Eceköy, Gökçeli, Göynücek, Karaçayır, Ketenlik, Osmaniye, Erikli, Yeni Dodurga, CihanGazi ve Yeni Üreğil olmak üzere 14 köy vardır.

Dodurga; yeraltı ve yerüstü kaynakları açısından, su ve ormanları bakımından oldukça zengindir. Beldede Sarısu Deresi ve bu dereden beslenen Dodurga Barajı bulunmaktadır. Kendi sınırları içinde yer alan ormanlarda bol miktarda su kaynakları bulunmaktadır. Belde ormanlarında bulunan pınarların hepsi doğal kaynak suyudur ve isimlerini bulunduğu mevkiden, tadından ya da su kaynağını bulup oraya pınar yaptıran kişiden almıştır. Belde ormanlarında ve merkezinde akan pınarlar; Olukman Pınarı, Karacaahar Çeşmesi, Kirazcık, Kuşuluk, İncesu, Kaynarca, Kayacık, Kaba Ali, Alimecik, Kocaoğlan, Soğukpınar, Eskiköy, Şırlakçı ve Ham Pınar’larıdır. Belde ormanları karaçam, sarıçam, kızılçam, köknar, kayın, ardıç, gürgen, meşe, karaağaç, akağaç, ihlamur, dişbudak, yabani fındık, karayemiş, ormangülü, , kızılıçık, iğde, meşe çalısı, kuşburnu gibi özel ağaçlar yoğun olarak görülmektedir. Yılmaz çalışmasında Dodurga ormanlarıyla ilgili şu ifadelerle yer verilmiştir (2004:24):

“Dodurga şefliğine bağlı 32.602,5 hektar bir saha vardır. Bu sahanın 18.023 hektarlık alanı orman 14.579,5 hektarı açık alandır. Ormanlık alanın 9.954,5 hektarı verimli, 8.068,5 hektarı verimsiz alandır. Dodurga şefliğinin yıllık üretimi 4000 m³ olmaktadır. 2002 yılında yalnız Dodurga şefliğinde 33.000 m³ üretim yapılmış, köylüye işçilik parası 660.000.000.000 TL ödeme yapılmıştır. Dodurga’da da bir depo bulunmaktadır.”

Dodurga'nın kendine özgü olarak çeşitli yemekleri bulunmaktadır. Bu çeşitlere örnek verecek olursak kendine has köy ekmeği, yarımca, mala, şibit, yuvalama, hoşleme, dürme, kulaklı, nohutlu mantı vb. birçok yemeği bulunmaktadır. Bu yemek kültürü geçmişten günümüze kuşaktan kuşağa aktarılarak devam etmektedir. Konuyla ilgili olarak Yılmaz (2004:233), "Belde kendine özgü, mantı, gözleme, tarhana, gömme bohça, kulaklı gibi yemekleriyle damak zevkini ortaya koyar." şeklinde bahsetmiştir.

3. KÜLTÜR

Bir toplumun tarihsel süreçte meydana getirdiği ve nesilden nesle aktardığı çeşitli maddi ve manevi özellikler bütününe kültür denir. Kültür bir toplumun yaşam tarzını oluşturur ve o toplumu diğer toplumlardan farklı kılar. Kültüre dair şimdide dek birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan birinde "İnsanın, insanla ve insanın tabiatla olan mücadelesinde ortaya çıkan durumlar ve ihtiyaçlar karşısında insanın meydana getirdiği tarihi, hareketli, değişken, sosyal ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcı, millî hususiyetleri olan her şeydir." (Ekici, 2013: 9) şeklinde ifade edilmiştir. Kültür, konu olarak çok geniş bir alanı kapsamaktadır ve çatısını belli başlı öğelerin oluşturduğu ifade edilebilir. Bunlar dil, din, eğitim, ekonomi, teknoloji, sosyal kurumlar, örf ve adetler, değerler ve tutumlar, güzel sanatlar, törenler gibi başlıca öğelerle ele alınabilir.

Toplumlar tarafından oluşturulan kültürel uygulamalar zaman içerisinde doğallaşmakta ve kendini yenilemektedir. Toplumun temelini oluşturan roller, diyaloglar, sanatsal yapıtlar ve ahlaki değerler toplumsal yapının elinde zaman içerisinde olgunlaşarak gerçek anlamını kazanmaktadır. Uçan'a göre:

"Genel olarak kültür bir bütündür. İnsanın yarattığı her şey bu bütün içinde yer alır. İster maddi ve manevi, ister olgusal ve kavramsal olsun, insanın oluşturduğu her şey bu bütün içinde kapsanır. Bu bağlamda, insan etkinliğinin her ürünü ve ürünle sonuçlanan her etkinlik süreci kültürdür. Geniş anlamıyla kültür denilince insanlar, insan toplulukları, toplumlar ve tün insanlık tarafından oluşturulup geliştirilen yaşam tarzlarının, yaşam biçimlerinin her biri, toplamı, tümü ve bütünü anlaşılır." (2016: 11).

4. SOSYAL NORMLAR

Toplumsal yaşamda insanların tutum ve davranışlarını belirleyen kurallara sosyal norm adı verilmektedir. İnsanların kendi çevresiyle olan ortak paylaşımlar neticesinde geliştirdiği bir takım duygu, düşünce, amaç ve değerler sosyal normları oluşturmaktadır. Bu ortak paylaşımların temelinde; mutluluk, acı, kaygı, öfke gibi insan psikolojisini derinden etkileyen başlıca duygular yer alır. Coşkun çalışmasında sosyal normlara ilişkin şu ifadelerle yer vermiştir:

"Toplumda sosyal kontrolü sağlama ve bireylere kalıplaşmış davranış modelleri sunma görevine sahip bir takım kurallar yahut normlar vardır: doğrudan sosyal kurallar (örf ve adetler), din kuralları, ahlak kuralları, hukuk kuralları ve moda kuralları. Bunlar çoğunlukla birbirinin içerisine geçmiş vaziyettedir. Bir kimse günlük hayatta bu kuralları çoğunlukla birbirinden ayıramaz." (2005: 18).

5. GELENEK

Bir milletin geçmişten günümüze yaşattığı ve gelecek kuşaklara aktardığı örf, adet ve töre gibi yaptırım gücü yüksek olan kültürel miras ve davranışlar bütünüdür. Gelenekler sosyal hayatın kontrol edilmesinde etkin yer alır ve toplum tarafından saygıyla karşılanır. Farklı bir ifadeyle gelenek, şekillenmiş ve zamanla olgunlaşarak kültürel kalınlara dönüşmüş ebedi aktarımla nesilden nesile devam edecek sosyal bir normdur.

6. GÖRENEK

Eskiden nasılsa şimdi de aynı biçimde uygulanan alışılmış hareket, davranış olarak ifade edilebilir. Görenekler sosyal yaşamda gerekli olan diyalogların gelişmesinde ve düzenlenmesinde toplumsal ilişkilerin sağlıklı ve ahlaki değerler içerisinde yol almasında önemli rol oynar. Evde, okulda, alışveriş vb. durumlarda nasıl davranılacağına yön vererek sosyal ilişkilerin seviyeli olmasına yardımcı olur.

7. ÖRF

Örf; topluma göre yasa, kanun ve ahlak yerine geçebilen, somut olarak kanun olmayan fakat sosyal hayatta yapılan ve toplum tarafından yapılması gerekli görülen davranış kalıbı olarak ifade edilebilir. Artun konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanır:

“Örfler çoğu zaman toplumun katı beklentileri olarak nitelenen birtakım örnek tutum ve davranışlardır. Örfler, aynı zamanda toplumun, herhangi bir değer sisteminin bünyesini oluşturan temel taşlarını da temsil ederler. Bu değerler sistemi, toplumsal yapının durumuna göre giderek özel bir hukuk sistemine göre ya da o sistemdeki bir yasa maddesine de gerekçe olur.” (2014:138).

8. ÂDET

Bir toplumun benimsediği usul, kural ve görenekler bütününe adet denilmektedir. Adetler genel yapı itibariyle örfelere benzemekte olup sosyal yaşamı denetleyip düzenleyici özellikleri vardır. Aynı zamanda insanların bir arada yaşamasında büyük rol oynamaktadır. Adetlerin oluşmasında atalarımızın büyük payı vardır, yaşadıkları hayat, içinde buldukları önemli olaylar, tecrübeler adetlerin oluşmasını ve bugünkü şeklini almasını sağlamıştır. Bazı adetler değişmeden günümüze kadar korunmuştur, bazıları da zamanla değişim göstermiş ve unutulmuştur.

9. MÜZİK KÜLTÜRÜ

Müzik kültürü bir ulusun kendine özgü geleneksel bağlamda oluşturduğu ritim, ezgi, söz anlamında meydana gelmiş değerler bütünüdür.

Ülkemizde müzik kültürü geçmişten günümüze kadar olan süreçte tarihi ve sosyal değişikliklerle gelişmiş ve yenilikler göstermiştir. Anadolu, uzun yıllar boyunca çok farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve Türkiye’deki müzik kültürünün oluşmasında tarihi bir alt yapı olmuştur. Konuyla ilgili olarak Kaplan çalışmasında şu ifadeler yer vermiştir:

“Müzik yapma ve dinleme davranışı da bir eylemdir ve bizde var olan kültürel değerlerimizden kaynaklanır. Müzik, sosyal yapıya dayalı bir sosyal davranışın sonucunda yaratılmaktadır. Bu nedenle yalnız bir ses sistemi değil, kültürel bir yapının oluşturduğu, belli bir davranışın sonucunu içinde taşımaktadır. Belli bir kültür içinde yer alan sosyal bir olaydır. Üreten ve dinleyen “o” kültür içindeki insanlardır. Besteler “o” kültürdeki insanların davranışlarının yansımasıdır.” (2013: 22).

9.1. Türk Müzik Kültürü

Türklerde Orta Asya’dan Anadolu’ya kadar geline binlerce yıllık süre içinde köklü bir müzik kültürü oluşmuş ve gelişim göstermiştir. Türklerde müziğin en fazla gelişim gösterdiği dönemler Osmanlı ve sonrasında Cumhuriyet Dönemi’dir. Osmanlıda bestekâr padişahların ilgisiyle Türk müziği adına birçok makam ve besteler yapılarak müzik adına büyük katkılarda bulunulmuştur. Cumhuriyet ilan edildikten sonra profesyonel müzik eğitimi adına kültür ve sanat politikaları ile çeşitli eğitim birimleri kurulmuştur. Uçan, çalışmasında; Türk müzik kültürünün tarihi süreç içinde uğradığı değişimi sınıflandırarak şu ifadelerle aktarmıştır:

I. Hunlar Öncesi Dönemde Türk Müzik Kültürü

1. Altaylılar Döneminde Türk Müzik Kültürü

II. Orta Asya Türk Devletleri Döneminde Türk Müzik Kültürü

1. Hunlar Döneminde Türk Müzik Kültürü

2. Göktürkler Döneminde Türk Müzik Kültürü

3. Uygurlar Döneminde Türk Müzik Kültürü

III. Orta-Batı Asya Döneminde Türk Müzik Kültürü

1. Karahanlılar Döneminde Türk Müzik Kültürü

2. Gazneliler Döneminde Türk Müzik Kültürü

3. Büyük Selçuklular Döneminde Türk Müzik Kültürü

IV. Ön Asya (ve Avrasya) Türk Devletleri Döneminde Türk Müzik Kültürü

1. Türkiye Selçukluları Döneminde Türk Müzik Kültürü

2. (Türkiye) Osmanlılar Döneminde Türk Müzik Kültürü

3. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Türk Müzik Kültürü

V. Avrasya Bağımsız Türk Cumhuriyetleri Döneminde Türk Müzik Kültürü

Türkiye, KKTC, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan Cumhuriyetlerinde (Döneminde) Türk Müzik Kültürü (2000, s.14-15, akt. Coşkun, 2005: 38-39).

9.2. Osmanlı Dönemi Türk Müzik Kültürü

Türk müzik kültürünün bu derece geniş bir yelpazeye sahip olmasının en önemli nedeni yüzyıllar boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olmasıdır. Bununla birlikte fethedilen bölgelerden de alınan kültürel değerler müziğimiz için önemli bir etkileşim olmuştur. Özdek çalışmasında Osmanlı dönemi Türk müzik kültüründen şu şekilde bahsetmektedir:

“Türkler, Osmanlı öncesi dönemde olduğu gibi, Osmanlı Dönemi’nde de farklı medeniyetlerle olan kültürel temaslarını devam ettirmiştir. Kuran’ın insanlar arasındaki her türlü ayrımı kaldıran “İman sahipleri kardeştir” düsturu sayesinde, İslami kültür dairesine bağlı olan tüm toplumlarla çeşitli alışveriş münasebetlerine giren Türkler; müzik hususundaki en parlak dönemini Osmanlılarla yaşamıştır.” (Tanrıkorur, 2011:20, akt. Özdek, 2012:33).

Kendisinden önce gelen kültürel birikimi imparatorluk sanatıyla yoğurarak, Türk musikisinin en fazla gelişmiş, zenginleşmiş ve incelmış bölümünü temsil eden Osmanlı musiki; Türk müzik kültürünün en önemli parçalarından birisini temsil etmiştir (Tanrıkorur, 2011:20, akt. Özdek, 2012:33). Osmanlı musikisinde nesilden nesile aktarım meşk yoluyla gerçekleştirilmiş, bu aktarımda Mehterhane, Mevlevihane, Enderun, musiki esnafı loncaları ve özel meşk haneler olmak üzere 5 değişik atmosfer büyük rol oynamıştır (Tanrıkorur, 2011:20, akt. Özdek, 2012:33).

9.3. Cumhuriyet Dönemi Türk Müzik Kültürü

Cumhuriyetin ilan edilmesi ile birlikte, çağdaş, modern ve yenilikçi bir devlet kurulması fikri ile hareket eden Mustafa Kemal Atatürk, sanat alanında da birçok reforma imza atmıştır. Atatürk, 1934 yılında TBMM’nin açış konuşmasında şunları söylemiştir: “Arkadaşlar, güzel sanatların hepsinde ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu yapılmaktadır, ancak bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir.” (Şen, 1998:632) sözlerine yer vermiştir.

Şen, bu dönem ve sonrasında şu şekilde bahsetmektedir:

Atatürk’ün müzik kültürü devrimi hakkındaki direktiflerinden sonra harekete geçilmiş ve bir müzik kurultayı toplanmıştır. Zamanın Millî Eğitim Bakanı’nın daveti üzerine toplanan kurultayda ihtisas komisyonu şu kişilerden oluşturulmuştur:

- Ahmet Adnan Saygun

- Cevat Memduh Altar

- Ferit Alnar

- Halil Bedii Yönetken

- Ulvi Cemal Erkin

- Necil Kâzım Akses

- Ekrem Zeki Un- Viyolonist Cezmi

- Cemal Reşit Rey.

İhtisas komisyonunun aldığı ilk kararlar üç maddede özetlenebilir:

1. *Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü kurulması,*
2. *Devlet Musiki ve Tiyatro Akademisi'nin kurulması,*
3. *Musiki Muallim Mektebi'nde musiki pedagojisi şubesinin açılması, olmuştur.*

Alınan kararların uygulanması için harekete geçildi.1935 Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası (CSO) kuruldu. 1936'da Musiki Muallim Mektebi, Ankara devlet konservatuvarına dönüştürüldü. 1939'da müzik öğretmeni yetiştirme işini Gazi Eğitim Enstitüsü yüklendi. 1949'da Devlet Opera ve Balesi kurulmuş daha sonraki yıllarda ve günümüze kadar müzik eğitimcisi ve sanatçı yetiştiren yükseköğretim kurumlarının sayısı giderek artmıştır (1998:632-633).

Ülkemizde ilk Türk müziği eğitimi veren konservatuvar olan İstanbul Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuvarı ise 1975 yılında açılmıştır.

10. DODURGA KÜLTÜRÜNDE DÜĞÜN GELENEKLERİ

10.1. Eş Seçimi Nasıl Olur?

Dodurga'da eş seçimi bayramlar, Hıdırellez şenlikleri, düğünler gibi halkın bir araya toplandığı yerlerde gençlerin birbirini görmesi ya da erkek annesinin bir kızı beğenmesiyle gerçekleşir. Erkek annesi bir kızı beğendiğinde bunu oğluya paylaşır ve oğlunun onayını almaya çalışır ya da bunun tam tersi olarak erkek çocuğu önce annesinin onayını alır sonra babaya anlatılır. Dodurga'da eş seçimi genel olarak bu şekilde gerçekleşmektedir. Sonrasında kız tarafına haber gönderilerek talip olunur.

10.2. Kız İsteme Töreni Nasıl Gerçekleşir?

Dodurga'da düğünden önce kız isteme töreni gerçekleştirilir, iki aile haberleşip karar aldıktan sonra Perşembe akşamı erkek tarafı ellerinde ikramları ile kız istemeye gider, bunun nedeni ise Perşembe akşamlarının kutsal olmasından kaynaklanmaktadır. Ülke genelinde bilindiği gibi Allah'ın emri Peygamberin kavli ile kız istenir, belde adetlerine göre kız tarafı kendini naza çeker ekonomik durumu bahane ederse, erkek tarafının hatırı sayılır büyükleri devreye girer latife ederek 'dutuk vermezsen bulaşık palasını ver' diyerek ekonomik sıkıntıya girmenize gerek yok biz kızınızı almaya geldik demek ister. Kız tarafı karşı taraftan emin olduktan sonra kızlarına talip olan erkek tarafını beğenirlerse kızını verdik deyip bir mendil verirler buna dutuk ismi verilir. Dutuk alındıktan sonra ilk söz kesilmiş olur ve dünürlük başlamış olur.

10.3. İlk Söz Kesildikten Sonra Neler Yapılır?

İlk söz kesildikten sonra alınan dutuk ile birlikte nişan tarihi belirlenir ve dünürlük başlar. Erkek ailesi, gelinini yakından tanımak ister ve erkeğin aile büyükleri sırasıyla babaannesini, anneannesini, annesini, yengeleri, halası, teyzesi hiyerarşik düzen içerisinde evlenene kadar düğün tarihine bağlı olarak 15 günde bir ya da ayda bir hamama götürüp gelini kendilerine yakınlaştırıp samimiyet kurmak isterler. Kız hamamı sırasında gelin olacak kız da erkeğin ailesini yakından tanır ve düğüne kadar samimiyet kurar. Bu hamamın yapılmasının en büyük nedeni ise gelinin düğün olana kadar kayınvalidesinin evine gitmesinin yasak olmasıdır, dolayısıyla gelini tanımak amacıyla yapılan bir tanışma âdetidir. Kız hamamı düğün günü gelinceye kadar devam eder.

10.4. Nişan Töreni

Dodurga'da nişan töreninin bütün masrafları erkek tarafına aittir. Nişan töreni için gelinin giyeceği takımları, varsa kız kardeşinin kuaför masraflarını, gelinin giyeceği nişan elbisesi, nişanda müzik yapan ekibin ücreti, dağıtılacak yemeğin masrafları da dâhil olmak üzere her şeyi erkek tarafı karşılamaktadır.

10.5. Nişan Töreni Hangi Günler Olur?

Beldede nişan törenleri genel olarak Cuma ve Cumartesi günleri yapılmaktadır.

10.6. Nişan Töreninden Önce Yapılan Hazırlıklar Nelerdir?

Dodurga'da nişan töreni için önceden alışverişe çıkılır ve törende giyilecek elbiseler alınır, kuaförden randevu alınır, nişan yapacak aile her kapıyı dolaşarak eş dost akraba herkese “nişanımız var” diyerek törene davet eder.

10.7. Gelin ve Damat Nişan Töreninde Ne Tür Elbise Giyerler?

Törende damat kendi seçtiği bir takım elbise giyer, gelin de önce kendi seçtiği elbiseyi giyer, eğer isterse ilerleyen saatlerde törede telli adı verilen yöresel düğün kıyafetini giyer.

10.8. Nişan Töreni Nasıl Olur?

Nişan günü öğleden sonra gelin ve damat kuaföre giderler; yanlarında en yakın birer arkadaşları ve yengeleri bulunur. Akşama yakın kuaförde işleri biter törene hazır vaziyette eve gelip yemek yerler. Tören öncesi saat 17.00'da misafirlere yemek servisi yapılır, bu sırada müzik ekibi gelir ve tören saatine kadar nişanı olan evin önünü organize eder. Tören genel olarak 19.00-20.00 saatlerinde müzik ekibinin çiftin ismini anons ederek dans etmeleri için alana davet etmesiyle misafirlerin alkışları eşliğinde çiftin ilk dansıyla başlar ve ardından herkesin göreceği şekilde bir yere geçerler. Sonrasında ailenin ileri gelenlerinden birisi çifte iyi dileklerini belirten bir konuşma yapar ve ardından yüzüklerini takıp kurdelesini keser. Bu sayede nişan akdi yapılmış olur. Sonrasında takı töreni başlar ve yine aile büyükleri önde olmak üzere sırasıyla bütün misafirler hediyelerini gelin ve damadın üzerindeki kurdeleye iğne ile takarlar. Takı töreninden sonra çift üzerindeki takılarla çiftetelli oyun havası ile oynarlar sonra takılarını bırakmak üzere eve girerler. Bu sırada aile üyeleri oyun oynamaya devam ederler. Takılarını eve bırakan çift oyun alanına geri dönerek eğlenceye devam ederler.

10.9. Nişan Töreninde Hangi Oyun Havaları Oynanır?

Dodurga da nişan gecelerinde ilk olarak yavaş güncel şarkılarla nişanlı çift dans eder sonrasında ikinci şarkı ile orada bulunan bütün çiftler davet edilerek dans edilir. Ardından düyek usulünde çiftetelli, 2/4 usulünde oyun havaları ile gece devam eder. Beldede nişan ve düğün gecelerinde genel olarak Erik Dalı Gevrek, Sevda Olmasaydı, Bahçe Duvarından Aştım, Sallan Boyuna Bakayım, Zeytinyağlı Yiyemem Aman, Arpa Buğday Daneler, Kesik Çayır Biçilir mi?, O Şirin Sözlerine, Misket Oyun Havası, Hüdayda, Bir Dalda İki Kiraz, Şeker Oğlan ve Ankara oyun havaları gibi hareketli türküler eşliğinde eğlenilmektedir.

10.10. Nişan Kına ve Düğün Gecelerinde Hangi Çalgı Aletleri Kullanılmaktadır?

Geçmişte yörede ince saz olarak adlandırılan keman, klarnet, cümbüş ve darbuka ile yapılan düğün ve nişanlar günümüzde teknolojinin de etkisiyle org isminin verildiği elektronik tuşlu ve ritimli bir cihaz eşliğinde elektro bağlama ile yapılmaktadır. Beldede bulunan bazı sakinler ince sazdan vazgeçmeyip geleneksel çalgıyı nadiren de olsa düğünlerinde hala uygulamaktadır.

10.11. Düğüne Hazırlık Döneminde Neler Yapılır?

Düğüne hazırlık döneminde gelin ve damat alışverişe çıkarlar, yanlarında kardeşleri, yengeleri, anne ve babaları olur. Alışverişte gelin damat bohçası hazırlanır. Bu bohçanın içeriği kişisel eşyalardan oluşmaktadır. Sonrasında kına gecesi elbiseleri ve düğün için gelinlik ve damatlık alınmaktadır. Aile büyükleri düğünde gelen misafirlere ikram etmek üzere hazırlanacak yemeklerin malzemelerini tedarik eder. Düğünden bir gün önce ailenin büyükleri büyük kazanlarda yemekleri kendileri pişirirler ve düğüne gelen misafirlerine düğün günü ikram ederler.

10.12. Düğünler Hangi Günler Yapılır ve Kaç Gündür?

Düğünler dört buçuk gün sürer ve mutlaka Perşembe akşamı başlar Pazartesi günü öğleden sonra tam olarak son bulur.

10.13. Dodurga'da Evlenme Yaşı Kaçtır?

Geçmişte 14-15 yaşlarında gerçekleştirilen evlilikler günümüzde 18 ile 25 yaşları arasında gerçekleştirilmekte olup askerliğini yapmayan ve iş sahibi olmayan erkekler aile büyükleri tarafından görücü olarak kabul edilmemektedir.

10.14. Evlenen Çiftin Ev Eşyalarını Kim Alır?

Eve alınacak eşyalar iki kısım olarak ayrılır ve bir kısmını erkek evi, bir kısmını da kız evi alır. Erkek tarafı halk arasında misafir odası olarak tanımlanan oturma grubunu, yatak odası takımı, buzdolabı ve çamaşır makinesi alır, kız tarafı ise bulaşık makinesi, oturma odası takımı ve mutfak eşyalarını alır.

10.15. Geline Takılan Ziynet Eşyaları Nelerdir?

Dodurga da normal şartlar altında erkek tarafı geline takı olarak 7 adet bilezik, zincirli beşi bir yerde, set olarak ifade edilen pırlanta takımı, bileğine 7 adet çeyrek altından oluşan bileklik takı olarak hediye edilir. Gelinin anne ve babası da birer adet bilezik hediye eder. Genel olarak ziynet eşyaları bu şekilde ifade edilebilir.

10.16. Toplam Düğün Giderleri Ortalama Ne Kadardır?

Dodurga da ortalama bir düğün masrafı her ailenin bütçesine ve kendi aralarındaki anlaşmaya bağlı olarak değişmektedir. Ancak genel ortalamaya bakılacak olursa 90.000 ile 120.000 Lira arasında değişiklik göstermektedir.

10.17. Düğün Başlangıcı Gavıl Almak

Perşembe günü ikindi namazı çıkışında iki ailenin tüm akrabaları, tanıdıkları ve dostları namazın kılındığı camii önüne toplanır. Camii imamı evlenecek çifte iyi temennilerde bulunup dua eder. Kız tarafı bu duadan sonra cemaate ve orada bulunan eş, dost ve akrabalarına şerbet dağıtır ve gelinin kardeşi ya da yeğenlerinden biri tepsi ile dolaşır şerbet içenlerden bahşiş toplar, orada bulunan insanlar gönlünden ne koparsa düğün sahibine armağan eder. Sonrasında kız tarafı erkek tarafına işlemeli bir havlu hediye eder bu havluya ve yapılan bütün işlemlere yöre halkı tarafından "gavıl almak" denilmektedir. Bu işlem yapıldıktan sonra orada bulunan damat tarafı ve akrabaları gelin evine bohça götürür, bohçanın içinde geline ait özel eşyalardan oluşan hediyeler verilir ardından yemek yenir, muhabbet edilir ve cemiyet dağılır. Genel olarak Perşembe akşamları çalgı çalınmaz fakat istisnalar da bulunmaktadır.

10.18. Düğüne Davet (Tel, Kına ve Çörek, Helva)

Dodurga'da düğün davetleri eskiden nasılsa şimdi de öyle devam etmektedir. Perşembe günü gavıl alındıktan sonra akşam namazının hemen ardından gelinin yengeleri ikişerli guruplar halinde Dodurga'nın 3 mahallesine dağılır ve her kapıyı tek tek çalarlar her haneye bir tel ve kâğıda sarılmış az miktarda kına ikram ederek düğünlerinin olduğunu bildirir ve Cuma akşamı kına gecesine katılmaları için davette bulunurlar. Verilen tel ve kına davet edilen kişinin kızı veya gelini varsa kına gecesine gelirken teli saçına bağlar kınayı da avucuna yakarlar.

Cuma günü erkek tarafının yengeleri 3 mahalle arasında görev paylaşımı yapar ve bu sefer davet için içine helva doldurulmuş çörekler her haneye birer adet dağıtılarak Cumartesi akşamı düğüne davet gerçekleştirilmiş olur.

10.19. Cuma Akşamı Neler Yapılır?

Cuma akşamı kız evi önünde kına gecesi yapılmaktadır. Saat 17.00 sularında müzik gurubu gelip ses sistemi ve sahne hazırlığını yapar bu sırada misafirlere yemek servisi de yapılmaktadır. Saat 20.00'da müzik ekibinin çiftin ismini anons etmesiyle kına gecesi başlar ve misafirlerin önüne çıkan çift alkışlar eşliğinde ilk danslarını eder ve ardından çiftetelli oynar, sonra damat arkadaşlarının yanına gider. Damadın yokluğunda gelin ve arkadaşları kız kıza eğlenir çiftetelli ve Ankara oyun havaları oynarlar.

Kına törenine katılacak her bayan yörede adına telli denilen düğün kıyafetini giyer ve bu şekilde kına gecesine katılır. Gelin hanım kına gecesinde kaftan adı verilen kınaya özel bir elbise giyer. Adetlere göre geline kına yakılırken gelin hanım avucunu açmaz ve kayınvalidesi avucunu açması için bir adet altın hediye eder böylelikle gelin avucunu açar ve kına töreni hediyeyle başlamış olur. Gelinin başının üstünde bir örtü açılır ve davetli misafirler tarafından ufak tefek hediyeler bu örtü içinde toplanır. Kına yakma geleneğinde gelin ağlatılır ve beldenin yaşlıları tarafından yöreye ait, Aliye Kız türküsü ve ülke genelinde olduğu gibi gelinin etrafında dönerek yüksek yüksek tepelere, kınayı getir annem gibi herkesin bildiği kına türküleri seslendirilir. Saat 24.00'a doğru kına gecesi çiftetelli ile son bulur.

Kültürel mirasımız olarak kaybolmaya yüz tutmuş olan Aliye Kız türküsü derlenerek yeniden halk kültürümüze kazandırılmıştır.

YÖRESİ
BİLECİK/BOZÜYÜK/DODURGA

DERLEYEN
AHMET ÖZEN

KİMDEN ALINDIĞI
NAZMİYE EYDİR
ÜMMÜ GÜLSÜM ALINTAS

NOTAYA ALAN
AHMET ÖZEN

Aliye Kız

A li ye güz a man gül aş la mış ç a na ğ a

A güz a li ye

ha ma m dan çık tın sa rı sa ç lı

Aliye kız aman gül aşlamış çanağa.
Yel estikçe doldurur yanağa
A kız Aliye hamamdan mı çıktın sarı saçlı
Anadan mı ayırdın gözleri yaşlı

On yıl geçse yar yolunu beklerim
Kahrılı sözleri yâre saklarım
A kız Aliye hamamdan mı çıktın sarı saçlı
Anadan mı ayırdın gözleri yaşlı

Benim yârim yürümeye eginir
Ali oğlan dağdan odun indirir
A kız Aliye hamamdan mı çıktın sarı saçlı
Anadan mı ayırdın gözleri yaşlı

Gözümün yaş değirmeni döndürür
İlah etmez bu deri beni öldürür
A kız Aliye hamamdan mı çıktın sarı saçlı
Anadan mı ayırdın gözleri yaşlı

Resim 1. Aliye Kız Türküsü

10.20. Cumartesi Gündüz Neler Yapılır?

Gelin ve damadın yengeleri, düğüne gelen davetliler yöreye ait olan ağır örtme ve kirliliklerini giyerek kız evinin önünde toplanırlar, annesi ile evden çıkan gelini ortalarına alıp başına, yörede al örtme olarak bilinen yüzünü kapatacak şekilde kırmızı bir şal örtülür. Yörede gelin ağıtı olarak bilinen Aliye Kız adlı türküyle gelin ağlatılır. Hamamın önüne geldiğinde yine gelin ağıtını seslendirilir, hemen ardından hamama girilir hamamcı çağırılarak halka oluşturulur ve gelinin etrafında dönerek yörede seslendirilen “Aylar Doğdu Günler Doğdu” ilahisi okunur. Hamamdan çıkınca gelin yöresel kıyafetlerini giyer al örtme ile yüzü örtülür. Bütün bu ritüeller bittikten sonra herkes gelin evine gider ve orada düğün yemeği yerler.

Kültürel mirasımız olarak kaybolmaya yüz tutmuş olan Aylar Doğdu Günler Doğdu ilahisi derlenerek yeniden halk kültürümüze kazandırılmıştır.

YÖRESİ
BİLECİK/BOZÜYÜK/DODURGA

DERLEYEN
AHMET ÖZEN

KİMDEN ALINDIĞI
SELİME KÜPLÜ
NAZMİYE EYDİR
HABİBE KABA

NOTAYA ALAN
AHMET ÖZEN

Aylar Doğdu (İlahi)

Ay lar doğ du gün le r doğ du Al lah
A yın ren gi su ya i n di Al lah
Ta ba k ta bak gül le r do l du Al lah

Mu ham med doğ du

Resim 2. Aylar Doğdu (İlahi)

10.21. Cumartesi Akşamı Neler Yapılır?

Cumartesi günü Güneş battığında düğün eğlencesi başlar. Evlenecek çift bu akşam gelinlik ve damatlık giyerler. Beldede çalgı olarak günümüzde org, elektro bağlama, asma davul ve bir solistten oluşan müzik guruplarıyla düğünler yapılmaktadır. Öncelikle iki saat gelin evinde eğlendikten sonra bütün cemiyet toplanır ve damat evinin önüne gider gece yarısına kadar damat evinde eğlence devam eder ve damadın babası düğünü bitirene kadar eğlence devam eder.

10.22. Pazar Sabahı Güvey Hamamı Nasıl Yapılır?

Pazar günü öğleden önce damat evinin önünde bütün erkek misafirler toplanır ve davul zurna eşliğinde evden damadı alırlar. Topluluk hep birlikte oyun havaları eşliğinde belde hamamının önüne gider. Evden hamama gidene kadar çalgılar tarafından genellikle çiftetelli çalınır. Eş dost ve akrabalarından oluşan topluluk hamamın önünde bir daire oluşturur. Damat her arkadaşıyla çiftetelli eşliğinde bir tur oyun döner ve bu turun sonunda eşlik eden arkadaşı damadın yakınları tarafından hamam önündeki ham pınarının oluğuna atılıp ıslatılır. Bu işlem orada bulunan herkes ıslanana kadar devam eder ve en son damat da pınara atılır hemen ardından bütün arkadaşlarla hamama girilir temizlenip kurulanan topluluk temiz elbiseler giyip oyun havaları eşliğinde damat evine geri döner. Düğün evinde yemek yenildikten sonra gelin almak için hazırlık yapılır ve damat evinden hareket eden bir gurup araçla gelin almaya gidilir. Gelin, evinden çıkarılırken tekbirler getirilir, davet edilen imam tarafından dualar okunur ve yeni yuvasında mutlu olması için iyi dileklerde bulunulur ve yeni evine uğurlanır.

10.23. Pazar Akşamı Neler Yapılır?

Gelin alınıp damat evine getirilir yatsı namazından sonra gelin tarafı ve akrabaları ellerinde bir tavuk, çörek adı verilen hamur işi ve helva ile gelin görmeye gelirler. Bütün yapılan bu işleme tavuk bohçası ismi verilir. Helva ve çörekler orada bulunanlara dağıtılır.

10.24. Pazartesi Sabahı Düğünün Son Günü Ne Yapılır?

Pazartesi sabahı damat evinde akrabalar toplanırlar cd çalar eşliğinde ya da canlı çalgı eşliğinde oyun havaları oynarlar. Bu sırada gelinin koltuk altlarına ekme, ellerine de buğday verilir bu şekilde oyuna başlar ve buğdayları saçarak ekme de bölüp gelenlere ikram eder ve elinin bereketli olması temenni edilir. Sonrasında yemek dağıtılır, gelinin arkadaşları çeyiz görmeye gelirler ve böylece düğün sona ermiş olur.

10.25. Düğün Sırasında Giyilen Yöresel Kıyafetler

Resim 3. Ağır Örtme ve Elmasiye

Resim 4. Telli Adı Verilen Elbiseler

Resim 5. Ağır Örtme Kadife Şalvar ve Al Örtme

10.26. Düğünlerde Hangi Oyun Havaları Çalınır?

Dodurga düğünlerinde genel olarak 2/4 usulünde oyun havaları, çiftetelli ve Bilecik yöresine ait 9/8 usulünde karşılama oynanmaktadır. Çiftetellilerin müzikal yapısında ve çalınışında saz ustasının kişisel yorumu ve serbest çalımı göze çarpmaktadır. Genel olarak düyek usulünde dem tutan bir mızraplı sazın eşliğinde keman, klarnet ve ya elektronik bağlamanın taksimi ile öne çıkan karakteristik duyum yöredeki eserlerin özelliğini göstermektedir. Beldede çiftetelliye ince hava adı verilmektedir ve kadın oyunu olarak öne çıkar. Erkekler çiftetellinin kıvrak figürlerinden ve hafif üslubundan dolayı oynamaktan kaçınmaktadır, fakat belde halkı yenilerde değişen dünyanın gündemine uyum sağlanmakta ve bu tür ayrımlara itibar etmeyerek her düğünde kadın erkek ayrımını önemsemeyen her düğünde bıkmadan usanmadan çiftetelli oynanmaktadır. İnce hava oyununda temel olarak ritim omuza ve vücuda yansıtılmaktadır. Omuzlar, göğüs ve göbek kısmını ritme göre oynatmak bu oyunun karakterini ortaya koymaktadır.

Karşılama oyunu erkekler tarafından son derece dinamik ve hareketli olarak oynanmaktadır. Usul bakımından dokuz zamanlıdır. Bu oyunlar yörede şimşir ağacından yapılmış kaşıklarla oynanmaktadır. Dodurga ve çevre ilçelerinde kullanılan oyun kaşıkları diğer illerde bulunan kaşıklardan boy olarak daha kısa ve sapında püsküller bulunmaktadır. Kına gecesinde gelin ağılatırken beldeye ait Aliye Kız adlı türkü seslendirilir. Genel olarak beldenin oyun kültürüne Orta Anadolu oyun havaları hâkimdir.

11. SONUÇLAR

Dodurga düğünlerinin gelenek görenek ve adetlerini incelediğimizde, ev önünde dört buçuk gün süren düğünlerin öncesinde yapılan hazırlıklar şöyledir: Düğünden aylar önce düğün günü kararlaştırıldıktan sonra ilk olarak orkestra, aşçı ve kameramandan rezerve alınır. Düğünde kullanılacak eşyalar ve geline ziynet alınır. Evlenecek çiftin ev eşyaları alınır ve düğünden önce ev yaşanmaya hazır hale getirilir. Düğün günü her iki tarafta evin camına ve ya balkonuna bayrak asar. Kasaba halkı çoğu birbirini tanıdığı için davetler hem kişisel hem de belediye binasından anons edilerek yapılır. Kişisel olarak yapılan davetler için gelin ve damadın yengeleri görevlendirilir. Gelinin yengeleri ağır örtme, şalvar ve kirliliklerini giyerek kına gecesine komşu ve akrabalarını davet etmek için kâğıt içine konulmuş az miktarda kına ve bir tel vererek davetlerini yaparken damadın yengeleri de komşu ve akrabalarını düğüne davet etmek için çörek ve helva dağıtarak davetlerini gerçekleştirir.

Dodurga'da düğünler Perşembe günleri ikindi namazından çıkınca alınan havlu ile başlar, cemaatin namazdan çıkmasıyla birlikte kız tarafından gelinin kardeşi ya da yeğenleri şerbet dağıtır ve içen herkesten bahşiş toplarlar. Sonrasında kız tarafı erkek tarafına işlemeli bir havlu armağan eder ve bunun adına "gavıl" ismi verilir ve bütün bu işlemler düğünün başlamasının nişanesi olarak kabul edilir. Bu yapılan adetlerden sonra damat tarafı gelin tarafına bohça götürür ve kız evinde yemek yenilir, muhabbet edilir. Genel olarak Perşembe akşamları çalgılı eğlenceler yapılmamakta olup istisnalar da görülmektedir.

Cuma günü ise kız evinin önünde akşam saatlerine doğru yemek verilir ve kına için hazırlıklar yapılır. Geceye katılacak olan kadın misafirler yöreye ait telli ve pullu olarak ifade edilen şalvarlarını giyerler. Gelin bu geceye özel kaftan ismi verilen kına elbisesini giyer. Kına merasimi başladığında her yörede çalınan kınayı getir aney, yüksek yüksek tepelere, Suzan Suzi ve son olarak yöreye ait Aliye Kız türküsü seslendirilir. Kına yakılırken gelin hanım avucunu açmaz ve kayınvalidesine seslenilir 'gelin avucunu açmıyor' diye kayınvalidesi geline bir adet altın hediye eder ve kına yakma töreni gerçekleşmiş olur.

Cumartesi günü öğlen saatlerinde damadın yengeleri ve gelinin kız arkadaşları ağır örtme, kadife şalvar ve kirliliklerini giyerek kız evinin önünde toplanırlar. Annesi ile evden çıkan gelini ortalarına alırlar ve başına kırmızı bir örtü örterler toplu bir şekilde hamama doğru yürüyerek gidilir ve yolda Aliye Kız türküsü seslendirilir. Hamama girdikten sonra hamamcı çağırılır ve gelinin etrafında halka oluşturulur ve dönerek yöreye ait olan Aylar doğdu ilahisi seslendirilir. Yöredeki inanışa göre bu ilahi okunmazsa ileri doğacak çocuk sağır ve dilsiz olarak dünyaya gelmektedir. Hamamdan çıkarken yine Aliye Kız türküsü ve çeşitli oyun havaları seslendirilerek kız evine geri dönülür. Akşam olduğunda düğün başlar öncelikle 2 saat kadar kız evinin önünde eğlence yapılır sonrasında erkek evine gidilir ve gecenin sonuna kadar erkek evinde eğlence devam eder.

Pazar günü sabah damadın erkek kardeşleri, arkadaşları, amcaları, dayıları, yeğenleri ve bütün erkek misafirleri erkek evinin önünde toplanır, damadı evden sağdıçı çıkartır ve en önde davul zurna ya da klarnet ile çalınan çiftetelli eşliğinde evden hamam önüne gidilir. Hamam önünde büyük bir daire oluşturulur ve damat her arkadaşı ve büyüğüyle bir tur çiftetelli oynar, bu sırada diğer arkadaşları oyun oynayan kişiyi kucaklayıp hamam önünde bulunan ham pınarına atıp ıslatırlar. Orada bulunan herkes ıslatılana kadar bu işlem sürer ve ıslanan herkes doğrudan hamam girip temizlenir yeni kıyafetlerini giyer ve hamamdan topluca çıkıp düğün evine geri dönerler. Düğün evinde yemek yenildikten sonra gelin alıcı için hazırlık yapılır ve orada bulunan her araca bir havlu bağlanır. Bu araçlar gelin alıcı konvoyuna katılırlar ve erkek evinden kız evine hareket ederler. Gelin evinden çıkarılırken imam tarafından dualar okunur, tekbirler getirilir, annesi bir tepsi içine koyduğu bozuk para, fıstık ve buğdayı etrafa saçar; kızının gittiği eve bereket götürmesi için yapılan bir adettir. Bu işlemler bittikten sonra gelin arabasına biner ve beldede kornalar çalınarak bir tur atılıp erkek evine dönülmektedir.

Erkek evine gelindikten sonra komşular gelin görmeye gelirler. Yatsı namazından sonra gelin tarafı ve akrabaları damat evine ellerinde çörek adı verilen hamur işi ve bit kaç pişmiş tavuk ve helva ile gelin görmeye gelirler. Çörek, helva ve tavuklar orada bulunanlara dağıtılır. Bu akşamda son olarak damadın arkadaşları damada lokum yedirir ve evine uğurlar.

Pazartesi sabahı damat evinin önünde toplanan misafirler ed çalar eşliğinde çalan oyun havaları ile eğlenirler. Maddi duruma göre canlı çalgı getirenler de olabilmektedir. Bu gün, düğünün son günüdür; öğle vakitlerinde düğün son bulur.

Düğünlerde en çok yapılan yemekler ise pirinç ve bulgur pilavı, mercimek, yayla ve şehriye çorbası, biber dolması, patates yemeği, tas kebabı, üzüm ve kayısı hoşafı olarak göze çarpmaktadır.

Düğünde damadın takım elbise, gelinin ise kına gecesinde bindallı, düğünde ise gelinlik giydiği ifade edilmiştir.

Evlenen çiftlere destek olma amaçlı verilen hediyeler; öncelikle aile büyükleri anne baba olmak üzere bilezik ya da dengi olarak büyük altın, hala, teyze, amca, dayı gibi yakın akrabalar çeyrek altın, daha uzaktan olan akrabalar da maddi durumuna göre bir miktar para hediye ettiği gözlemlenmiştir.

Yapılan incelemelere göre Dodurga'da düğünler genel dört buçuk gün sürmekte olup düğün öncesine ve sonuna gelene dek hangi gelenek ve göreneklerin yapıldığı tespit edilmiştir. Yörede düğünler eskiden ince saz olarak tabir edilen keman, klarnet, cümbüş ve darbuka ile yapılırken şimdilerde bu sazların yerini org, elektro bağlama almıştır.

Dodurga'da yapılan bazı gelenek ve göreneklere maddi durumları imkân vermeyen aileler düğünü daha sade hale getirip iki günde yaptığı da ifade edilmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda özellikle Anadolu köy ve beldelerinde düğünlerin geçmişteki gibi devam ettikleri, gelenek ve göreneklerini korudukları gözlemlenmiştir. Yapılan bu düğünler, kültürümüzü korumakta ve gelecek nesillere aktarmakta önem arz etmektedir. Bu bağlamda kültürümüzü, gelenek ve göreneklerimizi koruyup geleceğe miras bırakmak adına bu tür çalışmaların daha çok yapılması ve yapılan çalışmaların bilimsel ortamlarda sunulması fayda sağlayacaktır. Akademik kitap ve dergilerde yayınlanması, dijital ortama aktarılıp gelecek nesle hizmet verecek şekilde düzenlenmesi, Kültür Bakanlığı ya da il kültür müdürlüklerince desteklenmeli, yazılı, görsel ve sesli olarak kayıt altına alınması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

ARTUN, E. (2014). *Türk Halkbilimi*. Adana: Karahan Kitabevi Yay.

BİLGİN, T. (2015). *Milli Mücadele Döneminde Bilecik*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yay.

COŞKUN, A. (2005). *Sosyal Değişme ve Dini Normlar*. İstanbul: Rağbet Yay.

EKİCİ, S. (2013). *Gaziantep Barak Müzik Kültürü*. Gaziantep: Logos Matbaacılık.

KAPLAN, A. (2013). *Kültürel Müzikoloji*. İstanbul: Önsöz Basım Yay.

- ÖZDEK, A. (2012). Türk Müzik Kültürünün Oluşumuna Öncülük Eden Bileşenlere Genel Bir Bakış. *Batman Üniversitesi, Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 29-36.
- SÜMER, F. (1972). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- ŞEN, Y. (1998). Atatürk, Cumhuriyet ve Türk Müziği. *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 11(32), 631-636.
- UÇAN, A. (2016). *Türk Müzik Kültürü*. Ankara: Evrensel Müzik ve Yayınevi.
- YILMAZ, K. (2004). *Geçmişten Günümüze Bozüyük*. Bilecik: Bozüyük TSO: Mert Basın Yay.

Tablo 1. Görüşme Yapılan Kaynak Kişilerin Listesi

Adı Soyadı	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Görüşme Tarihi
Abdullah Altıntaş	20.03.1964	Dodurga/Bozüyük	(30.03.2019)
Âlime Sevinç	16.02.1962	Bozüyük	(10.03.2019)
Ayşe Arslan	10.10.1950	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Ayten Tuna	01.10.1960	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Emine Kenar	01.03.1950	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Fadime Derepınar	04.03.1952	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Fadime Kenar	03.07.1950	Bozüyük	(10.03.2019)
Habibe Gökkaya	01.03.1945	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Hatice Durgut	06.01.1966	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Kezban Gökkaya	09.10.1951	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Nazife Özen	01.12.1954	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Osman Aksoy	26.07.1965	Dodurga/Bozüyük	(30.03.2019)
Saniye Can	20.12.1940	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Selime Küplü	11.11.1956	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Selime Üzmez	16.08.1953	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)
Vasfiye Kaba	10.03.1941	Dodurga/Bozüyük	(10.03.2019)

Ek 1. Dodurga'da Derlenen Diğer Türküler

YÖRESİ
BİLECEİK/BOZÜYÜK/DODURGAKAYNAK KİŞİ
FADİME DEREPINAR
AYŞE ARSLAN
SANİYE CAN

İĞDE DALI

DERLEYEN
AHMET ÖZENNOTAYA ALAN
AHMET ÖZEN

§

İğ de da lı da lı iğ de nin da lı kar gi bi çi
çek am man a kar gi bi çi çek
Ha nım Ay şe de dik le ri soy ta rı kö
çek am man a soy ta rı kö çek
İğ de da lı da lı ya şa da lı da lı ya şa da ma dım
§
se vi le ri ko yup ta bo şa ya ma dım

İğde dalı
İğdenin dalları kırılverir (aman aman)
El oğludur berduş olur
SarılverirBağlantı...
İğde dalı, dalı
Yaşa dalı dalı yaşadamadım
Sevileri koyupta boşayamadımYÖRESİ
BİLECEİK/BOZÜYÜK/DODURGAKAYNAK KİŞİ
HÜSEYİN CAN

OLUKMANIN ÇAMLARI

DERLEYEN
AHMET ÖZENNOTAYA ALAN
AHMET ÖZEN

O luk ma nın çan la rı ye re de ğer dal la rı
Ah bi zim i çin ya pıl mış yar yar yar am man
bi le ci ğin dam la rı

Olukmanın çamları
Yere değer dalları
Ah bizim için yapılmış Bileceğin damlarıEkinler ekilirken
Dizeye dökülürken
Ah bir öpücük ver bana ayakta dikilirkenEkin ekili kaldı
Saban dikili kaldı
Kar göbeğin altında boynum bükülü kaldıHamamların taşı var
Gülsüm gelinin yası var
Ah niye kaçtın kocaya Yusuf'unda nesi var

SÜLEYMAN ÇAVUŞ 2

17

 Cev ri ye ha nı mın gö z leri kim le re ba kı yo r

19

 a man de sin le r ya n dı de sin le r

21

 gi din söy len kay ma ka ma öl dü de sin le r

Dam ardına dolaştım
 Ot yılmaya bulaştım
 Ot değil benim efkarım
 Alacada gözlü Süleyman
 Ben geline dolaştım

Çatal çamlar arası
 Nerde de Dodurganun ağası
 Süleyman çavuşu vurmuşlar
 Alacada gözlü Süleyman
 Yıkıldıda çukurcanın ovası

Tüfegimi yağladım
 Kıratımı çamlara bağladım
 Süleyman çavuşu vurmuşlar
 Alacada gözlü Süleyman
 Ankara valisi ağladı

Bağlantı....

Aşşığı köyün pınarları yandan akıyor
 Cevriye hanımın gözleri kimlere bakıyor
 Aman desinler yandı desinler
 Gidin söylen kaymakama öldü desinler